

Projekt riadenia Literárneho informačného centra

Vypracoval: Mgr. Pavel Sibyla

1. Úvod

Literárne informačné centrum (LIC) je dnes jedinou organizáciou na Slovensku, ktorá sa systematicky venuje zhromažďovaniu, spracovávaniu, dokumentácii a sprístupňovaniu informácií o pôvodnej literárnej tvorbe. Okrem toho LIC vyvíja značné úsilie v propagácii pôvodnej slovenskej tvorby na Slovensku a v zahraničí, a podporuje vydávanie diel slovenských autorov a autoriek v zahraničí. Tieto tri základné okruhy činnosti vytvárajú priestor na to, aby LIC zvýšilo renomé a životaschopnosť slovenského literárneho umenia doma, aj v zahraničí.

V uplynulých deviatich rokoch, kedy LIC viedla Miroslava Vallová, sa centrum stalo rešpektovanou a veľmi aktívnou organizáciou, akú slovenská literatúra potrebovala. Azda každý nástupca či nástupkyňa pani Vallovej bude chcieť na jej prácu nadviazať. Nie inak je to aj v mojom prípade. Okrem kontinuity s predošlou etapou činnosti LIC sa pokúsim prísť s niekoľkými novými prístupmi a projektami, vďaka ktorým by bol význam LIC pre pôvodnú slovenskú literárnu tvorbu ešte väčší a hmatateľnejší.

Činnosť a aktivity LIC sú dnes pomerne široké. Pre účely tohto projektu aj v mojej predstave fungovania centra v najbližších rokoch, by som všetky jeho aktivity rozdelil do troch okruhov či funkcií spomenutých v úvode:

- dokumentačná a edičná
- propagačná
- podpora prekladov

V mojom uvažovaní o budúcnosti LIC, vychádzajúceho z vlastných pozorovaní diania v slovenskej literatúre, z rozhovorov s ľuďmi, ktorí sa slovenskou literatúrou rôznym spôsobom pracovne zaoberajú, a z naštudovania písomných podkladov, uplatňujem na nasledovných riadkoch tieto princípy či teórie:

- slovenskej literatúre sa bude viac dariť v zahraničí, keď sa jej bude viac dariť doma
- menej (aktivít) je viac, ak sa robia lepšie, cielene a na základe poznania a merania dát
- radšej spolupracovať, ako konkurovať

V druhom spomenutom princípe spomínam meranie dát. To je v dnešnej dobe možné v rozsahu a spôsobom, o ktorom sa ľuďom nedávno ešte ani nesnívalo. Nemyslím si, že sa máme stať otrokmi zbierania a porovnávania dát, ale aj v prípade inštitúcie, ktorá sa zaoberá tvorbou slov, má byť snaha plánovať a vyhodnocovať svoju činnosť na základe čísiel - merateľných ukazovateľov. V ostatných rokoch pod vedením pani Vallovej bolo hodnotenie plnenia merateľných ukazovateľov súčasťou fungovania LIC a jeho výročných správ. Chcem na toto nadviazať a k sledovaným ukazovateľom pridať pár ďalších, ktoré budú vypovedať viac o tom, ako sa LIC darí v napĺňaní jeho misie.

2. Dokumentačná a edičná činnosť

Aktuálny stav

LIC dlhé roky vytvára databázu LINDA, na svojej webovej stránke sprístupňuje informácie o autoroch a ich dielach, v prípade tých najvýznamnejších aj v anglickom jazyku. Centrum pripravuje podklady pre Ministerstvo kultúry a iné domáce a zahraničné inštitúcie. Pre účely tohto projektu riadenia spomeniem v prípade dokumentačnej činnosti aj edičnú a vydavateľskú činnosť v podobe vydávania neperiodických publikácií zameraných na konkrétnych autorov či obdobie literárneho vývoja na Slovensku, katalógov Books from Slovakia a Bücher aus der Slowakei. LIC tiež vydáva mesačníky Slniečko a Knižná revue, v ktorej okrem iného prináša informácie o najnovších vydaných knihách, čím aj naplňuje databázu LINDA.

Cieľ

Je dôležité, aby LIC pokračovalo v spracovávaní záznamov do databázy autorov a diel v takom tempe a vysokej kvalite, ako doteraz, a aby bola databáza využívaná čo najviac. V prípade edičnej a vydavateľskej činnosti neperiodických publikácií by bolo dobré (ak tomu tak dnes nie je), aby LIC bolo v úzkom kontakte s

najlepšími univerzitnými pracoviskami zaoberajúcimi sa slovenskou literatúrou, získavalo prehľad o vedeckých prácach, ktoré na nich vznikajú a spoločne vydávali tie z nich, ktoré majú potenciál osloviť širšie publikum. Naopak, je na zváženie, či má LIC vydávať taký typ kníh (napr. rozprávkové), ktoré vychádzajú aj v súkromných vydavateľstvách a centrum im týmto spôsobom konkuruje.

Opatrenia

- vytvoriť organizačné a finančné podmienky pre pracovníkov LIC, ktoré umožnia pokračovať v napĺňaní databázy LINDA aspoň takým tempom a v takej kvalite, ako doteraz;
- určiť ešte jednu osobu (okrem riaditeľa), ktorá bude zodpovedná za vytváranie partnerstiev s univerzitnými pracoviskami;
- starostlivo zvažovať výber rukopisov neperiodických publikácií vhodných na vydanie a prehodnotiť šírku zamerania periodických publikácií.

3. Propagačná činnosť

Aktuálny stav

V snahe propagovať pôvodnú literárnu tvorbu na Slovensku aj v zahraničí vyvíja LIC množstvo aktivít: účasť na medzinárodných knižných festivaloch; podpora (a organizovanie) domácich literárnych festivalov, knižných podujatí a literárnych cien; podpora účasti slovenských spisovateľov a spisovateľiek na podujatiach v zahraničí; produkcia vlastných publicistických diel a ich publikovanie prostredníctvom sociálnych sietí a internetu; spolupráca s médiami; prevádzkovanie Kníhkupectva LIC; poskytovanie rezidenčného pobytu, a i. Množstvo aktivít, ktoré LIC buď samo vytvára alebo podporuje iné subjekty pri ich organizovaní, je obdivuhodné. Takýto široký záber si na druhej strane vyberá aj svoju daň v podobe nedotiahnutých projektov či nedostatočnej pozornosti, ktorá im je venovaná, a s tým súvisiaca aj ich otázna efektivita.

LIC to síce nikde priamo neuvádza, ale nazdávam sa, že zmyslom tej časti činnosti centra, ktorá je venovaná propagácii a podpore pôvodnej slovenskej literárnej tvorby, je, aby vznikalo viac kvalitných diel domácich autorov a autoriek, a aby tieto

diela čítalo viac čitateľov a čitateľiek. Niektoré okolnosti naplneniu tohto zámeru prajú: od roku 2015 funguje Fond na podporu umenia, ktorý finančne podporuje domácu literárnu tvorbu. Ľudia na Slovensku čítajú radi slovenských autorov - už niekoľko rokov tvoria drvivú väčšinu v rebríčku najpredávanejších titulov za rok. Domáca beletria má po zahraničnej druhý najvyšší podiel (približne tretinový) z množstva predaných titulov, ktoré sa u nás za kalendárny rok vydajú. O ocenení Anasoft litera v súčasnosti počuť v médiách viac a častejšie, ako tomu bolo povedzme pred desiatimi rokmi. Podľa niektorých meraní sa pomaly zvyšuje podiel tých obyvateľov Slovenska, ktorí čítajú knihy aspoň raz týždenne (45% v roku 2016), narastá aj počet domácností, ktoré majú doma viac ako 100 kníh.

Napriek týmto okolnostiam to dnes nie je tak, že by meno aktuálneho víťaza či víťazky ceny Anasoft litera poznala pätina populácie; finalisti tejto ceny nie sú v rebríčku najpredávanejších kníh za uplynulý rok; a sotva niektorí z nich je vďaka predajom svojich diel doma a v zahraničí schopný užiť sa výlučne písaním. Niektoré príčiny tohto stavu (ako napr. veľkosť knižného trhu) nie je v silách LIC zmeniť. No je niekoľko spôsobov, ako môže prispieť k zlepšeniu situácie.

Cieľ

Stretol som sa s názorom, že už aj na Slovensku je čítanie kníh niečo, čo sa považuje za cool. Ďalší krok by mal byť, že čítať kvalitnú slovenskú literatúru bude cool. Čo to znamená v praxi: bude o nej počuť medzi mladými na sociálnych sieťach; najznámejšie literárne ocenenie bude významnou spoločenskou udalosťou; podmienky na tvorbu autorov a autoriek budú lepšie, ako dnes; významné osobnosti spoločenského života budú verejne hovoriť, ktorého domáceho autora či autorku práve čítajú; slovenská literatúra bude pre štát atraktívnym vývozným kultúrnym artiklom.

Opatrenia

- nanovo narysovať podobu Dní slovenskej literatúry, aby sa stalo projektom, o ktorom v čase jeho konania bude takmer všade počuť a zasiahne aj tých, ktorí si dosiaľ nenašli cestu ku kvalitnej slovenskej literatúre;
- upratať komunikáciu a publikovanie LIC na sociálnych sieťach, YouTube a iných internetových platformách. Len na sieti facebook dnes centrum spravuje šesť rôznych stránok, ďalšie na Instagrame, má tiež vlastné podcasty. Pri tomto

množstve komunikačných kanálov a vzhľadom k minimu ľudí, ktorí sa o ich napĺňanie popri inej práci starajú, sa prirodzene robia chyby a je otázný efekt takého snaženia;

- prehodnotiť čas, financie a energiu venovanú oceneniu Kniha roka a zväziť výraznejšiu podporu organizovaniu ocenenia Anasoft litera;
- umožniť častejšie a za atraktívnejších podmienok rezidenčný pobyt domácim autorom a autorkám v Banskej Štiavnici, hľadať nové, zatiaľ nevyužité príležitosti, ako im zlepšiť podmienky na tvorbu, a pokračovať v projekte Vyšehradské literárne štipendium;
- prehodnotiť koncept fungovania Kníhkupectva LIC, aj podobu jeho vnútorných priestorov tak, aby bolo jedinečným priestorom, v ktorom nájdú a) návštevníci zo zahraničia množstvo slovenskej literatúry v prekladoch, b) domáci návštevníci ponuku toho najlepšieho, čo na Slovensku od slovenských autorov a autoriek za ostatné roky vyšlo a c) po revitalizácii námestia SNP aj zaujímavé, produkčne nenáročné podujatia;
- v partnerstve s najvýznamnejšími slovenskými médiami (televíznymi, rozhlasovými, on-line a printovými) pripraviť pár projektov, vďaka ktorým sa dostane kvalitná pôvodná tvorba do pozornosti širšej verejnosti;
- v prípade, že Slovensko bude opäť hostujúcou krajinou na niektorom z najvýznamnejších knižných veľtrhov, opäť venovať maximum úsilia a času do prípravy. V ostatných prípadoch za cenu prezentovania menšieho počtu vydavateľstiev a kníh upraviť priestory stánku LIC tak, že v ňom bude ľahšie oslovovať návštevníkov;
- zapojiť sa do reformných zámerov ministerstva školstva smerujúcich k zmenám vo vzdelávacom obsahu, aby vo výsledku viac žiakov čítalo domácu literárnu tvorbu;
- zintenzívniť spoluprácu s Ministerstvom zahraničia a európskych záležitostí, a slovenskými inštitútmi v zahraničí;
- podujat' sa na vydavateľské počiny, ktoré zatraktívnia kvalitné domáce literárne diela u širokej verejnosti (napr. Slovenský kánon - 10 najzásadnejších kníh, ktoré by mal prečítať a vlastniť každý dospelý človek na Slovensku).

4. Podpora prekladov

Aktuálny stav

LIC dnes pomáha vzniku prekladov slovenských diel prostredníctvom dotačného programu Slolia, cez ktorý ročne podporí preklad 60 – 70 diel. Prekladateľom poskytuje aj štipendijné pobyty a rezidenčný pobyt Trojica Air. Cestou k prekladom slovenských diel je aj pôsobenie LIC na medzinárodných knižných festivaloch.

Cieľ

Úsilie LIC venované podpore prekladov by malo smerovať aj k tomu, aby viac diel vychádzalo v angličtine, francúzštine, španielčine a nemčine, a v najvýznamnejších vydavateľstvách krajín, kde sa spomenutými jazykmi hovorí.

Opatrenia

- získať do tímu LIC skúsenú literárnu agentku či agenta, ktorého úlohou bude presvedčiť najvýznamnejšie zahraničné vydavateľstvá na preklad vybraných slovenských diel;
- okrem počtu vydaných diel v prekladoch, ktoré boli podporené cez program Slolia, sledovať aj s akým ohlasom sa tieto knihy v danej krajine stretli, koľko z nákladu sa predalo, atď.

5. Riadenie a fungovanie organizácie

Tri okruhy činnosti LIC, do ktorých som rozdelil na predošlých riadkoch jednotlivé opatrenia, má podľa mňa zmysel zakomponovať aj do organizačnej štruktúry centra. Členenie LIC na oddelenie dokumentačnej a edičnej činnosti, oddelenie propagácie a oddelenie podpory prekladov (plus technické oddelenie, a ekonomické oddelenie) by neznamenal, že pracovníci týchto oddelení by nespolupracovali pri niektorých činnostiach a projektoch.

Vytvoril by som tiež novú pozíciu (pri ktorej pripadá do úvahy aj práca na skrátenej úväzok, na dohodu alebo na základe kontraktu) pre človeka, ktorého

úlohou by bolo vyhľadávať príležitosti na financovanie z fondov a grantov, pripravovať a podávať žiadosti, a administrovať ich v prípade schválenia.

Vo vedení centra by som podobne ako pri mojom pôsobení v riadiacich pozíciách v minulosti uplatňoval prístup, kedy riaditeľ nie je ten, kto o všetkom rozhoduje, všetko kontroluje a mikromanažuje, na koho názory sa čaká ako na zjavenie. Ale je tým, kto svojich kolegov vedie smerom, ktorý prináša výsledky, kto im vytvára najlepšie možné podmienky na uplatnenie ich talentov, kto vie, že na jednotlivé špecializované činnosti existujú ďaleko lepší ľudia od neho a rád sa nimi obklopuje, ale zároveň ide príkladom.

Keď som na predošlých riadkoch spomínal, že LIC by sa malo ešte vo väčšej miere ako doteraz orientovať pri plánovaní a vyhodnocovaní svojej činnosti merateľnými ukazovateľmi, narážal som tým aj na fakt, že centrum vo výročných správach neuvádza každý rok rovnaké ukazovatele a tým pádom si verejnosť, ani zriaďovateľ nemôžu urobiť dostatočný prehľad o tom, ako sa LIC v napĺňaní jeho misie darí. Toto by som rád zmenil, najmä kvôli tomu, že bez presných a porovnateľných údajov nie je možné žiadnu organizáciu efektívne riadiť.

6. Financie

Aj podľa výročných správ LIC je zrejmé, že na splnenie účelu, za ktorým bolo LIC zriadené, nie je objem financií z rozpočtu ministerstva kultúry dostatočný. Z toho dôvodu, ako som uviedol v predošlej časti, by som využíval všetky príležitosti na mimorozpočtové financovanie, ktoré dnes pre inštitúcie typu LIC existujú.

Zákon centru umožňuje aj vlastnú podnikateľskú činnosť, ktorú centrum využíva. Tento priestor na zisk vlastných príjmov by malo využívať naďalej v prípade, že pri konkrétnych nových projektoch je perspektíva ziskovosti investovaných projektov a zároveň nevytvárajú konkurenciu iným neziskovým či podnikateľským subjektom, ktoré by LIC malo podporovať.

Zároveň platí, že aj v prípade úspešného podávania žiadostí o dotácie a granty, a rozumnom podnikaní centra, ostane zriaďovateľ LIC jeho hlavným zdrojom financií. Je žiadúce, aby centrum vedelo s akým veľkým príspevkom od rezortu kultúry môže

rátat' v dlhšom horizonte, ako len dvanásť mesiacov dopredu, čo zároveň uľahčí tvorbu rozpočtu LIC podľa pravidiel programového rozpočtovania. Plánovanie rozpočtu a jeho vyhodnocovanie však má byť založené na merateľných ukazovateľoch.